

K L E I N E
CATECHISMUS,
ZEER DUIDELIJK HET
CHRISTELIJK GELOOF
IN ZICH BEVATTENDE;
Opgesteld in het Jaar 1562, door
ZACHARIAS URSINUS.

eerst uit des Auteurs Bibliotheek en
eigen handschrift opgemaakt,
en nu uit het Latijn
getrouwelijk vertaald.

Te AMSTERDAM,

Bij MARTINUS DE BRUYN,
In de Kalverstraat bij de Duifjes-Steeg.

Kleine Catechismus

1 Vr. Welke is uwe Troost, waarop zich, uw hart, zo in leven, als in sterven, vertrouwt?

Antw. Dat God mij alle mijn zonden om Christus wil zeker vergeef, en mij het eeuwige leven geschonken heeft, waarin ik Hem eeuwig zal loven en prijzen.

2 Vr. Waar uit weet gij dat?

Antw. Dat getuigd de Heilige Geest in mijn hart: door Gods Woord, door de sacramenten en door de reeds begonnen gehoorzaamheid aan God

3 Vr. Wat leert Gods Woord?

Antw.

1. ten eerste toont het ons onze ellende.
2. ten tweede de wijze, op welke wij van die ellende verlost worden
3. ten derde de dankbaarheid, die wij voor die verlossing Gode schuldig zijn.

4 Waaruit kennen wij onze ellende?

Antw. Uit de Goddelijke wet, die in de Tien Geboden begrepen is.

5 Vr. Waaruit leren wij de wijze der verlossing?

Antw. Uit het Evangelie, de artikelen van het Christelijk geloof en de sacramenten.

6 Vr. Waar wordt ons de dankbaarheid bevolen die wij God schuldig zijn?

In de Tien Geboden en de leer van het gebed.

7 Vr. Wat is de inhoud van de Tien Geboden?

Antw. Die heeft Christus in de volgende woorden samengevat: Gij zult liefhebben den Heere, uw God, met geheel uw hart, en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede aan dit gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden

hangt de ganse wet en de profeten¹. Ook heeft God van deze geboden gezegd: Vervloekt is een ieder, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doe.

8 Vr. Kan je dit alles volbrengen?

Antw. Geenszins: Want de eerste ouders van het menselijk geslacht, die zo heilig en rechtvaardig van God in het Paradijs geschapen waren, dat zij dit konden doen, hebben zich en al hun nakomelingen, door een vrijwillige ongehoorzaamheid van deze Goddelijke genade beroofd. Zodat wij nu alle als kinderen des toorns geboren worden, en als wij door Gods Geest wederom vernieuwt worden, zo kunnen wij niets doen dan zondigen tegen God en onze naasten.

9 Vr. Wat is zonde?

Antw. Zonde is allerhande onwetendheid en twijfeling aangaande God, als mede een neiging en een inwendige of ook wel en uitwendige daad, strijdig met Gods wet, wat ons schuldig maakt aan Gods toorn en de eeuwige dood

10 Vr. Op welke wijze kunnen wij aan de eeuwige dood ontkomen?

Antw. Door Gods Zoon onze Heere Jezus Christus, die voor mij mens is geworden, en voor mijn door Zijn lijden en gehoorzaamheid, aan de aller volmaaktste en strengste gerechtigheid van God heeft genoeg gedaan, en voor mij het eeuwige leven verdiend. Ja reeds door Zijn Geest in mijn is begonnen en hetzelfde na dit leven volmaakt zal herstellen.

11 Vr. Is deze voldoening van Christus voor alle mensen?

Antw. Nee, maar alleen voor die mensen die het met een waar geloof omhelzen.

12 Vr. Wat is het geloof?

Antw. Het is niet alleen een toestemmen dat wij alles wat in het Woord van God geleerd wordt voor waar houden. Maar ook een zeker vertrouwen, door de Heilige Geest in de harten

---

¹ Matthéüs 22

van Gods uitverkorenen ontstoken, waar door ieder vast stelt, dat hem de vergeving van zonden, de gerechtigheid en het eeuwige leven van God om niets maar alleen om de verdiensten van Christus geschonken zijn.

13 Vr. Wat is de inhoud van het Christelijk geloof?

Antw. Dit is in de Apostolische geloofsbelijdenis samengevat.

14 Vr. Hoe luid die?

Antw. Ik geloof in God, de Almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde, en Jezus Christus enz.

15 Vr. Hoeveel stukken heeft deze geloofsbelijdenis?

Antw. Drie:

1. ten eerste van de Eeuwige Vader en onze schepping
2. ten tweede van de Zoon en onze verlossing
3. ten derde van de Heilige Geest en onze heiligmaking

16 Vr. Daar er maar één God is, waarom noemt u dan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest?

Antw. Omdat God Zich zo in Zijn woord geopenbaard heeft, dat drie onderscheiden Personen, één waarachtig en eeuwig God zijn, Die hemel en aarde geschapen heeft in welke wij gedoopt zijn, die wij bevolen worden te aanbidden.

17 Vr. Wat gelooft u van de Eeuwige Vader?

Antw. Dat de Vader de eerste persoon is van de Godheid, die de Zoon Zijn Beeld van eeuwigheid gegenereerd heeft, door Welke Hij hemel en aarde met al het geschapene uit niet gemaakt heeft, en volgens het eeuwig besluit van Zijn wil, tot Zijn eer, en de zaligheid van de Zijnen bewaart en bestuurd, ook alle goed in allen, en door alle schepselen werkt. Ja zelfs ook door de kwaden, terwijl zij uit hun eigen verdorvenheid zondigen, en mij om Zijn enig geboren Zoon, tot Zijn zoon heeft aangenomen, en daarboven zo'n zorg draagt voor mijn ziel en lichaam dat er zonder Zijn wil mij niets kan overkomen en alles noodzakelijk tot mijn zaligheid dienen moet.

18 Vr. Wat gelooft u van de Zoon?

Antw. Dat de Zoon de tweede persoon is van de Godheid, het Woord en het Beeld van de Vader, gelijk aan de Vader, even eeuwig en met Hem in hetzelfde wezen als de Vader gegenereerd, en gezonden opdat Hij de menselijke natuur aangenomen hebbende, mij en allen die in Hem geloven, door Zijn verdienste en almacht van de eeuwige dood zou verlossen en in het eeuwige leven herstellen.

19 Vr. Waarom noemt u Hem Jezus?

Antw. Omdat ik er zeker van overtuigd ben, dat Hij door Zijn verdienste en macht, mij en allen die in Hem geloven, de enige oorzaak is van de volmaakte zaligheid.

20 Vr. Waarom noemt u Hem Christus, dat is gezalfde?

Antw. Omdat Hij van Zijn eeuwige Vader is geordineerd en met de Heilige Geest gezalfd, opdat Hij voor mij en alle gelovigen de hoogste Profeet is, Die ons Gods wil openbaart, en onze eeuwige Hogepriester, Die door Zijn tussenkomst, en door de enige opoffering van Zijn lichaam aan het kruis wederom met God verzoend heeft, en ook onze Koning, Die ons door Zijn Woord en Geest regeert, de zaligheid voor ons verworven, beschermt en ditzelfde ons na dit leven volkomen en eeuwig geeft om te bezitten.

21 Vr. Waarom noemt u Hem Gods eniggeboren zoon, daar wij toch ook Gods kinderen zijn?

Antw. Omdat Hij alleen naar Zijn Godheid, van nature Gods zoon, van eeuwigheid gegenereerd, en met de Vader en de Heilige Geest, één en eeuwig God is, maar God heeft mij en alle gelovigen uit genade tot Zijn kinderen aangenomen.

22 Vr. Waarom noemt u Hem onze Heere?

Antw. Omdat hij van de Vader als een hoofd over alles, dat in de hemel en op de aarde is, gesteld is, en ons door Zijn dierbaar bloed Zich tot een eigendam verkregen heeft.

23 Vr. Waarom zegt gij: ontvangen van den Heiligen Geest en geboren uit de maagd Maria?

Antw. Omdat mij door Gods Woord geleerd wordt, dat Gods

Zoon de menselijke natuur uit het vlees en bloed van de maagd Maria, door de werking van de Heilige Geest, op zodanige wijze heeft aangenomen, dat Hij tegelijk waarachtig God, zoals Hij van eeuwigheid geweest is, en waarachtig zoon van David is, ons zijn broederen in alles gelijk geworden is uitgenomen de zonden, en door Zijn volmaakte gehoorzaamheid mijn zonde voor Gods aangezicht bedekt.

24 Vr. Waarom moest Christus een waarachtig mens zijn?

Antw. Omdat Gods rechtvaardigheid eist, dat de menselijke natuur die gezondigd had, ook voor de zonde zou voldoen.

25 Vr. Waarom moet Hij tegelijk waarachtig God zijn?

Antw. Opdat Hij de zware last van Gods toorn, tegen de zonden van het ganse menselijke geslacht zou kunnen doorstaan, en ons de gerechtigheid en het eeuwige leven herstellen.

26 Vr. Wat gelooft u van Christus lijden?

Antw. Dat alle pijnigingen en smaadheden, die Hij, zowel met Zijn ziel en Zijn lichaam heeft doorstaan, daar boven het gevoel en de angst van Gods toorn, voor alle schepselen onverdraagbaar, de enige en voldoende offerande zij, waardoor Hij mij en alle gelovigen, van de eeuwige toorn verlost heeft, en ons de vergeving der zonden, de verzoening met God de Heilige Geest, de gerechtigheid en het eeuwige leven verworven heeft.

27 Vr. Waarom heeft Hij onder Pontius Pilatus geleden?

Antw. Opdat Hij onschuldig door de aardse rechter veroordeeld, ons van de veroedening van het Goddelijke oordeel, die wij verdiend hadden bevrijden zou.

28 Vr. Waarom is Hij gekruist?

Antw. Om daar mee te betuigen, dat Hij de Goddelijke vloek, waaraan wij onderworpen waren, op zich genomen had, omdat hij die aan het hout hing van God vervloekt was.

29 Vr. Maar waarom heeft Hij ons niet dan door de dood

willen verlossen?

Antw. Omdat de Goddelijke rechtvaardigheid en waarheid niet toeliet de zonde anders dan met de dood te verzoenen en het leven ons te herstellen.

30 Vr. Waarom is Hij ook begraven?

Antw. Om daar mee aan te tonen dat hij waarachtig gestorven is. En ook om onze graven, gelijk als zijn eigen graf te maken tot een rustplaats voor ons lichaam.

31 Vr. Wat gelooft u van Zijn neerdaling ter helle?

Antw. Dat Hij, behalve de dood van het lichaam, ook de onderaardsepijnen in Zijn lichaam gevoeld heeft, en Zich in de uiterste schande en vernedering heeft geworpen, om ons de vreugde en hemelse heerlijkheid te weeg te brengen

32 Vr. Als dan Christus voor ons geleden heeft en gestorven is, waarom lijden en sterven wij ook?

Antw. Ons lijden en sterven is geen voldoening voor de zonde, maar een oefening voor christelijke lijdzaamheid; een beproeving van ons geloof, een vaderlijke kastijding, ons opwekkende tot een gedurige boetvaardigheid, een gelijkvormigheid met Christus, en eindelijk een verlossing van de zonde en alle ellende.

33 Vr. Wat gelooft u van Christus opstanding?

Antw. Dat Hij door Zijn goddelijke kracht, Zijn eigen lichaam heeft doen herleven, en met een eeuwige heerlijkheid versierd heeft; opdat de Mens Jezus Christus, ook mij en alle die in Hem geloven, op een bepaalde tijd uit de dood zou opwekken, en deelachtig maken aan de gerechtigheid, en alle hemelse goederen, die Hij door Zijn dood voor ons verdiend heeft; en ons die Zijn leden zijn ondertussen verzekerd van onze opstanding.

34 Vr. Wat gelooft u van Zijn opvaring ten Hemel?

Antw. Dat Hij zijn menselijke natuur boven al de zichtbare hemelen verhoogd heeft, en met die zelfde menselijke natuur tot aan het einde van de wereld niet op aarde maar in de

hemel is en blijft. Zodat Hij voor het aangezicht van de Vader voor ons, als middelaar, is verschenen, en voor ons vlees in de hemel, als een pand, geplaatst te hebben, ons verzekerd dat Hij, als het hoofd ons Zijn leden tot Zich zal opnemen, en zijn Geest ons tot een tegenpand uit de hemel zal nederzenden; door wiens kracht wij bedenken, de dingen die boven zijn, en niet die op de aarde zijn.

35 Vr. Is dan Christus niet met ons, tot aan het einde der wereld, gelijk Hij beloofd heeft?

Antw. Terwijl Christus waarachtig God en waarachtig mens is, zo is Hij in de gemeente naar Zijn Godheid, Majesteit, Genade en geest altijd tegenwoordig; alhoewel Hij naar Zijn menselijke natuur nu niet op aarde, maar in de Hemel is.

36 Vr. Worden dan de twee naturen van Christus niet van elkaar gescheurd, als de menselijke natuur niet overal is waar de Goddelijke natuur is?

Antw. Geenszins: Want omdat de Godheid oneindig, en tegelijk overal tegenwoordig is en blijft; zo is niet nodig dat het om ergens anders te zijn van haar lichaam afscheid.

37 Vr. Waarom zegt u: „dat Hij aan Gods rechterhand zit”?

Antw. Omdat Hij daarom naar de hemel is opgevaren, zodat Hij Zich in Zijn menselijke natuur aldaar als Heer van alle schepselen, en het hoofd van de Gemeente verklaart, door hetwelk de Vader alle dingen bestuurd en opdat Hij ons met de gaven van zijn Geest vervuld, en ons tegen al Zijn en onze vijanden op een krachtige wijze beschermd en bewaard.

38 Vr. Wat geloofd u van Zijn wederkomst, om te oordelen de levende en de doden?

Antw. Dat, gelijk Hij waarlijk naar Zijn menselijke natuur naar de Hemel is opgevaren, Hij ook daarvan in de heerlijkheid Zijns Vaders zal nederdalen, en na alle Goddelozen in de eeuwig pijnen weggegooid te hebben, mij met alle uitverkorenen van alle kwaad zal verlossen, en in het eeuwig en Hemels Koninkrijk, dat Hij in mijn naam al heeft

ingenomen, tot Zich zal opnemen.

39 Vr. Wat gelooft u van de Heilige Geest?

Antw. Dat de Heilige Geest de derde persoon is van de Godheid; Die ² uitgaat van de Vader en van den Zoon, beide even eeuwig en uit hetzelfde wezen bestaande, Die³ in mijn hart en de harten van alle uitverkorenen gezonden wordt, om ons te heiligen, Die⁴ ook het ware geloof en de bekering tot God in ons werkt, Die bij ons blijft tot in Eeuwigheid, en Die ons also deelgenoten maakt van Christus en al Zijn weldaden.

40 Vr. Wat geloofd u van de Heilige Algemene Kerk.

Antw. Dat de Zoon van God Zich een Gemeente, ten eeuwig leven uitverkoren heeft, door zijn woord en Geest, in enigheid des waren geloofs verenigd, van den beginne der wereld vergadert heeft, en ook tot dat einde vergaderen zal, en dat ik een levend lidmaat van die kerk ben, en in alle eeuwigheid blijven zal.

41 Vr. Waarom noemt gij „een gemeenschap der Heiligen?”

Antw. Omdat alle gelovigen deelgenoten zijn van ene Christus, en van dezelfde weldaden, die Christus Zijn gemeente aanbrengt; en omdat ieder zijn gave tot zaligheid van het gehele lichaam der gemeente zeer gewillig behoort aan te leggen

42 Vr. Wat gelooft gij van „de vergeving der zonden”?

Antw. Dat God, om de voldoening van Christus, gedachtenis van al mijn zonden in eeuwigheid uitgewist heeft, mij in genade aanneemt, en de gehoorzaamheid van Christus toerekent op dat ik nooit in gericht komt.

43 Vr. Wat gelooft gij van „de weder opstanding des vlezes”?

Antw. Dat dit zelfde lichaam, het welk ik nu heb, ten jongsten

---

² De Heilige Geest

³ De Heilige Geest

⁴ De Heilige Geest

dagen door Christus kracht tot mijn ziel zal wederkeren, aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig gemaakt worden; en het zelve met Hem in alle de uitverkorenen tot in eeuwigheid leven zal.

44 Vr. Wat gelooft gij van „het eeuwig leven”?

Antw. Dat ik na dit leven volmaakte en eeuwige gelukzaligheid en vreugde in God zal genieten; nademaal ik het beginsel der ware erkenenis van God, en de vreugde des Heiligen Geestes nu al in mijn hart gevoel

45 Vr. Maar, nademaal gij nu dat alles gelooft, wat verkrijgt gij door dat geloof?

Antw. Dat ik zo zeker rechtvaardig voor God, en een erfgenaam des eeuwigen levens ben; als ik voor mij zelve vertrouwen het te zijn.

46 Vr. Hoe word gij dan voor God rechtvaardig verklaard?

Antw. Alleen door het geloof; in Jezus Christus, waardoor ik zeker weet, dat God mij de volmaakte voldoening, gerechtigheid, en heiligheid van Christus, zonder een enige verdiensten, uit zuivere barmhartigheid schenkt en toerekent; als had ik nooit zonde gedaan, of zelf voor alle mijn zonden voldaan, en alle die gehoorzaamheid volbracht, welke Christus voor mij volbracht heeft.

47 Vr. Maar waarom kunnen onze goede Werken, niet de gerechtigheid voor God, of een stuk dezelve zijn?

Antw. Daarom, dat al onze werken, ook de beste, in dit leven onvolmaakt en met zonden bevuurd zijn, en dus, indien ze voor Gods rechtbank moesten onderzocht worden, zij tegelijk met ons van God zouden moeten verworpen en verdoemd worden; want de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan zal, moet noodzakelijk in al zijn delen volkomen zuiver zijn, en met Gods wet overeenkomen.

48 Vr. Waarom zegt gij „alleen door het geloof rechtvaardig verklaard te worden”?

Antw. Omdat noch het geloof, noch mijn andere werken, de

gerechtigheid zijn, waarom ik God in dit leven kan behagen; maar alleen het lijden en de gehoorzaamheid van Christus, dewelke mij van God geschonken en toegerekend word, als of ik het zelf gedaan had; indien ik het maar met een gelovig hart aanneem: Want, omdat dit geschenk onzichtbaar en geestelijk is, zo kan het niet anders, dan met de hand des harte, dat is het waar geloof, aangenomen worden

49 Vr. Waar uit word dat geloof in de mensen geboren ?

Antw. Het is Gods gave, die hij door Zijn Geest in onze harten werkt.

50 Vr. Hoe komt het, dat u dat geschenk, boven zo vele, die voor eeuwig verloren gaan, te beurt is gevallen?

Antw. Omdat God mij al voor de grondlegging der wereld tot het eeuwige leven in Christus uitverkoren, en nu door een bijzondere genade Zijns Geestes wedergeboren heeft, zonder dat is mijn natuur zo boos en verkeerd, dat ik op gelijke wijze, als de godloze menigte, willens en wetens in mijn zonden zouden zijn verloren gegaan.

51 Vr. Maakt dit gevoelen, waardoor gij u een uitverkorene ten eeuwigen leven verklaart, u niet zorgeloos en nalatiger in de dagelijkse oefening der boetvaardigheid?

Antw. Geenszins; daar en tegen werkt het in mij de vlijt op, om te volharden en te vorderen in de Godzaligheid, nademaal ik, zonder een waarachtige bekering tot God, mij met het vertrouwen op mijn verkiezing niet troosten kan; en hoe zekerder ik van mijn zaligheid ben, hoe dankbaarder ik mij voor God zoekt te vertonen.

52 Vr. Maar word gij niet verzocht tot twijfelen aangaande uw Zaligheid; terwijl gij verneemt, dat geen [andere], dan de uitverkorenen van God gezaligd worden?

Antw. Gans niet, in tegendeel heb ik daar tegen in alle verzoeking eindelijk een, gegronde troost; want, indien ik met een ernstig voornemen des harten God begeer te geloven, en te gehoorzamen, zo moet ik daar door, als door een sterk

bewijs vaststellen, dat ik onder het getal van diegenen ben, die tot het eeuwige leven uitverkoren zijn, en dus nooit kan verloren gaan, hoe zwak mijn geloof ook mijn mag.

Van de SACRAMENTEN.

53 Vr. Door welke middelen en werktuigen werkt, koestert, en beveiligt de Heilige Geeft het geloof in ons?

Antw. Door de prediking van Gods Woord, en door het gebruik van de Sacramenten

54 Vr. Wat zijn Sacramenten?

Antw. Sacramenten zijn plechtigheden van God ingesteld; opdat daar door, als door zichtbare tekenen en openbare getuigenissen, alle gelovigen van de genade, hun in het Evangelie beloofd, vermanen en bevestigen, en waardoor zij zich wederzijds tot geloof en een heilig leven verplichten; en zich van de ongelovigen onderscheiden

55 Vr. Kan iemand de zaligheid wel deelachtig, of daar van zeker zijn zonder het gebruik der Sacramenten?

Antw. Niemand, die in het versmaden dezelve volhardt; want diegene mist het waarachtig geloof, en stuit zichzelf uit Godsvolk, als buiten Zijn Verbond; Maar die van de sacramenten buiten zijn eigen toedoen berooft word, zodanig een is niet te min der genade, den gelovigen en hunnen zaad beloofd, deelachtig

56 Vr. Hoeveel Sacramenten heeft Christus ingesteld?

Antw. Twee, de Doop en het Heilig Avondmaal.

Van de DOOP.

57 Vr. Wat is de Doop?

Antw. Het is een afwassing, welke geschied door water, in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes, van Christus ingesteld, opdat Hij ons alle, zo vele in Hem geloven, de ganse tijd des levens, daardoor als een zichtbaar pand en openbaar getuigenis, vermane en bevestige dat niet alleen,

anderen, maar ook ons elk in het bijzonder, onze zonden door Zijn bloed en Geest afgewassen zijn, en wij van onze kant verplicht worden, om van dag tot dag te vorderen in de ware bekering

58 Vr. Wat is dat „afgewassen te worden met het Bloed, en de Geest van Christus”?

Antw. Het is van wegen het uitgestorte Bloed van Christus, vergeving der zonden ontvangen, en met den Heiligen Geest begiftigd te worden; door wiens kracht wij meer en meer de zonden zoeken en kunnen tegenstaan en God in nieuwigheid en heiligheid des levens dienen.

59 Vr. Hoe is het mogelijk, dat het uiterlijk en lichamelijk waterbad ons verzekeren van deze inwendige en geestelijke afwassingen?

Antw. Het geschied op deze wijze; dewijl de Heilige Geest onze harten beweegt. om door deze belofte van Christus vaster te geloven, dat de afwassing der zonden allerzekerst zal te beurt vallen aan allen, die geloven en gedoopt zijn;

60 Vr. Waar word ons dat beloofd?

Antw. In de instelling van de Doop, Mattheus 28, en Marcus 16, waar de Heere dus spreekt: „Gaaf dan henen, onderwijst alle de volkeren, dezelve dopende in de Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Die gelooft zal hebben, en gedoopt zal zijn zal zalig worden. Maar die niet zal gelooft hebben, zal verdoemt worden.” Het zelfde word ook in andere plaatsen in de Heilige Schrift beloofd, in welke de Doop, „Het Bad der Wedergeboorte, en de afwassing der zonden” genoemd word.

61 Vr. Wast dan het water de zonden af?

Antw. Niets minder dan dat; Want dit geschied alleen door het Bloed en de Geest van Christus.

62 Vr. Waarom, word dan het Waterbad „de wedergeboorte en de afwassing der zonden” genoemd?

Antw. Omdat het een zeker pand en teken is; waar door

Christus ons allen, die in Hem geloven, betuigt, dat onze zielen zo zekerlijk met Zijn Bloed en Geest van de zonden gereinigd worden, als wij met het zichtbaar water afgewassen worden, zoals het water de vuiligheden van het lichaam pleegt weg te nemen.

63 Vr. Waarom moeten de jonge Kinderen gedoopt worden, terwijl zij met het geloof nog niet begaafd zijn?

Antw. 1. Ten eerste, daarom dat de Heilige Geest in hun ook krachtig is, en hen tot geloven en gehoorzamen aan God neigt, alhoewel zij nog niet op dezelfde wijze als de volwassenen geloven.

2. Ten tweede, omdat zij ook tot het rijk en het Verbond van God en tot de Gemeente van Christus behoren, en daarom ook met het Zegel der Goddelijke genade moeten getekend worden,

3. Ten derde omdat de kinderen onder het Oude Testament besneden zijn; en de Doop de besnijdenis is opgevolgd.

Van het AVONDMAAL DES HEEREN,

64 Vr. Wat is het Avondmaal des Heeren?

Antw. Het is de breking en eten van het Brood des Heeren, en de uitdeling van Zijn drinkbeker in de vergadering der gelovigen, met verkondiging van Zijn Dood, door Christus ingesteld; opdat Hij ons alle, zo vele het in waar geloof dat doen daar door, als door een zichtbaar pand en openbaar getuigenis, vermane en bevestige, dat Zijn lichaam niet alleen voor anderen, maar ook voor elk en een iegelijk onzer, aan het Kruis gebroken en Zijn bloed vergoten is, en van ons als de waarachtige spijs en drank des eeuwigen levens gegeten en gedronken wordt. En opdat wij, van onze kant verplicht worden, om het leven in Hem alleen te zoeken, en zo te leven, als het leden van Hem betaamt, en om elkaar wederzijds lief te hebben.

65 Vr. Wat is dat „het Lichaam van Christus eten, en Zijn bloed drinken”?

Antw. Het is met een waarachtig geloof in Christus de

vergeving der zonden, en de gerechtigheid van God aannemen, omdat Christus Zijn lichaam in de dood overgegeven, en Zijn bloed vergoten heeft; En ook door de Heilige Geest, Die tegelijk in Christus lichaam, dat in de Hemel is en blijft, en in ons, die op de aarde zijn, woon, zodanig met Christus, ons hoofd verenigt worden, dat wij vlees van Zijn vlees, en been van Zijn benen zijn, en door één en dezelfde Geest, als de leden van ons lichaam met een en dezelfde ziel, met Hem leven en geregeerd worden.

66 Vr. Hoe is het mogelijk, dat het breken en eten des Broods, en de uitwendige en lichamelijke aanneming des Wijns, ons verzekeren van dat inwendig, en geestelijk eten?

Antw. Op deze wijze: Dewijl de Heilige Geest door deze belofte van Christus onze harten tot vaster geloof beweegt, dat alle die geloven, en dit verbroken brood eten, en van de ongedeelde beker drinken, allerzekerst door Christus Lichaam, aan het Kruis verbroken, gevoed, en met Zijn vergoten Bloed gedrenkt te worden.

67 Vr. Waar word ons dat beloofd?

Antw. In de instelling van het Avondmaal, waar Christus het brood en de wijn, Zijn lichaam en bloed noemt: dewelke aldus van de Evangelisten en de apostel Paulus beschreven word: *„onze Heere Jezus Christus, in den nacht, in welke Hij verraden werd, nam het brood. En als Hij gedankt had, brak Hij het en gaf het de Discipelen, en zei: neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken word; doet dat tot Mijn gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook de Drinkbeker na; het eten van het Avondmaal, dankte, en gaf dien de Discipelen; zeggende: drinkt alle daar uit, deze Drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u en voor velen vergoten word tot vergeving van de zonden. Doet dat, zo dikwijls als gij [dien] zult drinken, tot mijner gedachtenis. Want, zo dikwijls als gij dit brood zult eten, en dezen Drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, tot dat Hij*

komt.” Dezelfde belofte word herhaald, als Paulus zegt; „Het brood, dat wij breken, en de Drinkbeker, die wij zegenen, de gemeenschap van het lichaam en bloed van Christus”.

68 Vr. Word dan uit dat Brood en wijn dat zelfde lichaam en bloed van Christus?

Antw. Neen, want Christus heeft een waarachtig en menselijk lichaam, dat uit de maagd Maria geboren, voor ons gekruist, gestorven, begraven, en in de Hemel opgevoerd is; Daar Hij nu ook aan de rechterhand, en niet op de aarde is, totdat Christus van daar wederkomt, om te oordelen de levende en de doden.

69 Vr. Waarom word dan dat brood en deze Drinkbeker: „het lichaam en bloed van Christus, of de gemeenschap van het lichaam en bloed van Christus” en „het Nieuwe Testament” genoemd.?

Antw. Omdat het breken en eten van dat brood, en het aannemen van deze Drinkbeker, een zeker pand en teken is, waar door Christus ons allen, die in Hem geloven, betuigt, dat Zijn lichaam zo zeker voor ons gebroken, en zijn bloed vergoten is, en dat die ons tot spijs en drank des geestelijken en eeuwige levens verstrekken, en dat wij daar aan gemeenschap hebben, en ook des Nieuwen Testaments deelachtig zijn: als het zeker is, dat wij dit brood, voor ons gebroken, eten; en van deze Drinkbeker, onder ons uitgedeeld, drinken; dewelke het lichaam en tijdelijk leven plegen te voeden.

70 Vr. Wie zijn het, die te recht en met vrucht tot dit Avondmaal naderen?

Antw. Die waarachtig tot God bekeerd worden, en die Christus weldaden voornemens zijn te roemen, en hun geloof te versterken; want, indien iemand anders toegaat, die doet tegen de instelling van Christus, versmaad zowel Christus, als zijne weldaden, en dus eet en drinkt hij zich een oordeel

71 Vr. Maar welke moet de Gemeente tot het Avondmaal

des Heeren toelaten ?

Antw. Die in Christus gedoopt zijn, en die zowel met hun leven, als met hun belijdenis voor christenen kunnen gehouden worden: Maar die zodanig niet zijn, die moet de Gemeente, volgens Christus bevel, tot dat zij zich beteren, van zich afscheiden; op dat Gods verbond niet ontheiligd word, en de gehele gemeente niet schuldig, zij aan hunne zonde en verdoemenis.

Van de Tien geboden

72 Vr. Kan iemand, die geen goede werken doet, met het waar geloof begaafd, en rechtvaardig voor God zijn?

Antw. Neen; want die zijn alleen Gods kinderen, die door Gods Geest gedreven worden en het is onmogelijk, dat de ware dankbaarheid jegens God het waar geloof niet volgt.

73 Vr. Welke dankbaarheid is deze?

Antw. De waarachtige bekering tot God, en de vruchten van die bekering.

74 Vr. Wat is de bekering?

Antw. De doding van den ouden en de levendmaking van den nieuwe mens.

75 Vr. Wat is de doding van de ouden mens?

Antw. Het is van harte treuren, dat wij God door onze zonden beledigd hebben, en dezelve dagelijks meer en meer verfoeien en vlieden.

76 Vr. Wat is de levendmaking van den Nieuwen mens?

Antw. Het is berusten, en zich verblijden in God, door Christus verzoend zijnde en dagelijks meer en meer met ijver tot rechtvaardigheid ontstoken worden.

77 Vr. Blijven er ook nog zonden in de gelovigen over?

Antw. Er blijven nog zeer vele, ja de grootste zonden in alle heiligen zolang ze op de aarde leven over; te weten de gebreken die met ons geboren worden, en de kwade neigin-

gen. Ook vele zonden van onwetendheid en zwakheid, tegen welke zij heel hun leven met de waarachtige bekering tot God worstelen; waarom hun deze zonden ook niet toegerekend worden; en hunne beginnende gehoorzaamheid behaagd God om Christus wille, en zij volharden in geen zonden tegen het geweten; want hoereerders, afgodendienaars, overspelers, dieven, gierigaards, dronkaards, lasteraars, rovers, zullen Gods, Koninkrijk niet bezitten.

78 Vr. Welke zijn de vruchten van de bekering?

Antw. De goede werken.

79 Vr. Welke zijn goede werken?

Antw. Die God ons in de Tien Geboden bevolen heeft.

80 Vr. Welke zijn de tien Geboden?

Antw. Het eerste is „Hoort Israë! Ik ben de Heere, uw God, die u uit Egypte land, het diensthuis, uit geleid heb;

1. het eerste: Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.

2. Het tweede: Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen dat bovenin den hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen: want Ik, de Heere, uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaders bezoek aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben mijn geboden onderhouden.

3. Het derde: Gij zult den naam des Heeren, uws Gods, niet ijdelijk gebruiken; want de Heere zal niet onschuldig houden, die zijn naam ijdelijk gebruikt.

4. Het vierde: Gedenkt den Sabbatdag, dat gij dien heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de Sabbat des Heeren, uws Gods. Dan zult gij geenwerk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere den hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat

daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere den Sabbatdag, en heiligde denzelven.

5. Het vijfde: Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere, uw God, geeft.

6. Het zesde: Gij zult niet doodslaan.

7. Het zevende: Gij zult niet echtbreken.

8. Het achtste: Gij zult niet stelen.

9. Het negende: Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

10. Het tiende: Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets, dat uws naasten is.,,

81 Vr. Hoe worden de Tien Geboden verdeeld?

Antw. In twee tafelen; van welke de eerste in vier geboden bevat de plichten der Godzaligheid jegens God; de andere vervat in zes geboden de dingen die wij onze naasten schuldig zijn.

82 Vr. Wat vordert het eerste gebod?

Antw. Dat wij alle afgodendienst met geheel ons hart verfoeien, en met den grootste ijver vlieden.

83 Vr. Wat is afgodendienst?

Antw. Het is in plaats! van de ene en waarachtige God; Die zich aan ons in Zijn woord geopenbaard heeft, of buiten Hem iets anders versieren of hebben, waarop onze hoop en vertrouwen steunt; of dat wij meer dan Hem beminnen of vrezen of tegen Zijn bevel eer aandoen.

84 Vr. Wat eist het tweede gebod?

Antw. Dat wij niet naar ons goeddunken, maar alleen naar het voorschrift van het Goddelijk Woord in geest en waarheid, God zoeken te eren; op dat wij door versierde en afgobsdienstige eer bewijzingen ons en onzen naasten de zwaarste straffen niet op de hals halen.

85 Vr. Verbied God alle soorten van afbeeldingen te

maken, of te hebben?

Antw. Neen maar alleen degene, die, of zich God te verbeelden of te eren gemaakt worden; of die gelegenheid of schijn tot afgodendienst geven, opgerichte beelden durven gebruiken, niet alleen zondigen tegen dit bevel, maar zij ontvlieden ook de misdaad van afgodendienst niet.

87 Vr. Wat eist het derde gebod ?

Antw. Dat wij in de naam van God niemand iets toewensen, noch valselijk of lichtvaardig bij Zijn Naam zweren, noch anderen daar toe gelegenheid geven, noch ook dezelve anders dan met vreze en eerbiedigheid gebruiken; op dat Hij van ons gedurig geëerd word, en wij Gods verschrikkelijke r verontwaardiging mijden; welke Hij voornamelijk degenen dreigt, door welke Zijn Naam smaadheid aangedaan word.

88 Vr. Kan men soms wel godzalig bij Gods naam zweren?

Antw. Men kan [het doen], te weten als het de noodzakelijkheid vordert, dat op deze wijze, om Gods eer, en des naasten welzijn, de waarheid bekrachtigd en verdedigd word.

89 Vr. Wat word ons in het vier de gebod opgelegd?

Antw. 1. Ten eerste, dat de dienst der kerk onderhouden word en bloeit; dat de gemeente op gezette tijden samenkomt om Gods Woord te leren, de sacramenten volgens Gods instelling te gebruiken; God met vereende en openbare gebeden aanroepen en aalmoezen samen te brengen; met wering van alle onnodige hindernissen van deze dingen.

2. Ten ander: dat wij hetgeen wij op die dagen geleerd hebben in heel ons leven overdenken en beoefenen, van al onze, dat is kwade, werken afstappende, onze leden Gode stellen tot wapenen der gerechtigheid.

90 Vr. Wat beveelt het vijfde gebod?

Antw. Dat ieder zijn beroep getrouw waarneemt; dat wij aan onze ouders en allen die over ons gesteld zijn, iets recht bevelen, eerbied, liefde, schuldige gehoorzaamheid en

dankbaarheid bewijzen [en] hunne zwakheid te gelijk dragen; opdat wij de goederen in dit leven van God ontvangen, dewelke tot onze zaligheid dienen.

91 Vr. Wat word door het zesde gebod voorgeschreven?

Antw. Dat niemand zijn of eens anders lichaam, of leven zonder Gods bevel, beledig, of zichzelf wreken, of lichtvaardig vertoornen, ook niet begerig zijn om te beledigen of zich te wreken, noch die begeerte met woorden of gebaren te kennen te geven; maar dat wij alle mensen als ons zelve beminnen en ook [onze] vijanden weldoen.

92 Vr. Wat eist het zevende gebod?

Antw. Dat wij in onze daden, gebaren, woorden, gedachten, en aandoeningen alle onreinheid, onkuisheid, en alle aanvechting⁵ van dezelve, ritselingen, zowel in het huwelijk als in de ongehuwden staat mijden, en altijd kuis en heilig leven

93 Vr. Wat word in het achtste gebod voorgeschreven?

Antw. Dat wij noch de dingen van onze naasten met bedrog tot ons trekken, noch de onze met een anders schade zoeken te bevorderen en te bewaren, noch lichtvaardig te verkwisten; maar ieders nadeel naar ons vermogen verhoeden; ons werk getrouw te doen, en de nooddriftige naar ons vermogen te hulp te komen

94 Vr. Wat gebiedt het negende gebod?

Antw. Dat wij tegen niemand valselijk getuigen, noch lasteraars, noch benijders, nog kwaadsprekers noch achterdochtige, noch haastig in het verdoemen, noch leugenaars, noch praatachtig zijn; maar in rechtbanken en in alle handelingen standvastig de waarheid spreken, bekennen; en het goed gerucht van onze naaste zoveel wij kunnen beschermen.

95 Vr. Wat eist het tiende gebod?

---

⁵ aanritselingen

Antw. Dat niet de minste neiging of gedachte tegen enig gebod van God onze harten ooit verlokken, maar dat wij met ons gehele hart alle zonden altijd haten en in liefde trot de gerechtigheid vurig zijn.

Van het GEBED,

96 Vr. Waarom is het den Christenen noodzakelijk God aan te roepen?

Antw. 1. Ten eerste; omdat het, het voornaamste deel der dankbaarheid is jegens God, zonder welke het ware geloof niet, kan bestaan; .

2. ten andere: omdat God den Heiligen Gees, de Eeuwige zaligheid, en alles daartoe dienende, niet wil schenken aan de verachters, of die Zijn gaven niet erkennen, maar aan de enigste en aanhoudende bidders, en die Hem daarom verheerlijken.

97 Vr. Welke aanroeping behaagt God en word van hem verhoord?

Antw. Als wij van den enigen waarachtige God, in Christus naam, al wat Hij bevolen heeft van Hem te begeren, met een ongeveinsde aandoening des harte begeren, uit een waar gevoel van onze nooddrift, en met een zeker vertrouwen, dat wij van Hem zullen verhoord worden; gelijk hij ons in Zijn woord beloofd heeft.

98 Vr. Welke dingen wil God dat van Hem begeerd worden?

Antw. Alle goederen, zowel Geestelijke als lichamelijke voor zo ver ze tot Zijn roem en onze zaligheid dienen; dewelke Christus in zes beden bevat heef in dat gebed, dat Hij Zijn discipelen geleerd heeft.

99 Vr. Welk een gebed is dat?

Antw. Onze Vader, die in de hemel zijt;

1. Uw naam worde geheiligd.
2. Uw koninkrijk kome.
3. Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde.
4. Geef ons heden ons dagelijks brood.

5. En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren.

6. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. Want uw is het koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen

100 Vr. Waarom spreken wij God met deze woorden aan „Onze Vader, die in de Hemel zijt!”?

Antw. Opdat wij vermaand zijnde dat wij met de ganse Gemeente der heiligen deze enigen waarachtige God aanroepen, die onze Vader in Christus, en de Heer van hemel en aarde is, en : daarom alles wat tot onze zaligheid behoort, ons door Christus wil en kan geven; Hem met die eerbiedigheid en met dat vertrouwen, het welk vrome kinderen betaamt, aanroepen.

101 Vr. Welke is de eerste bede in dat Gebed?

Antw. Dat Gods „Naam geheilgd worde” dat is dat wij en alle God recht erkennen, en aanroepen; en alle onze raadslagen, woorden en daden tot grootmaking van de Goddelijke heiligheid, goedheid, en majesteit strekken.

102 Vr. Welke is de tweede bede?

Antw. Dat Gods „Koninkrijk kome” dat is dat Hij ons door Zijn Woord en Geest regeert, en ons hoe langer hoe meer Zich onderwerpen, vele mensen tot zich bekeren, Zijn kerk beware, en alle werken des duivels verbreken; totdat de volheid Zijns koninkrijks kome in welke Hij alles zal zijn in alle

103 Vr. Welke is de derde bede?

Antw. Dat Zijn „wil geschiede de aarde, gelijk in de Hemel.” Dat is dat wij en alle mensen van onze lusten afstand doen, en ons aan Gods wil, die alleen goed is, in alles onderwerpen; en daarom ieder zijn beroep zo vlijtig en getrouw waarneemt als de heilige engelen in de hemel.

104 Vr. Welke is de vierde bede?

Antw. Dat Hij „ons dagelijks brood ons heden geeft” dat is, onzen arbeid zegent, en alles, dat ons in dit leven nodig is,

ons dus verlenen, dat wij Hem hieruit, als de Bron van alles goeds erkennen; en ons ganse vertrouwen alleen op Zijn vaderlijke voorzienigheid en dagelijkse zegeningen zetten.

105 Vr. Welke is de vijfde bede?

Antw. Dat Hij „ons onze schulden vergeve, gelijk wij ook vergeven onzen Schuldenaren” dat is dat Hij ons arme zondaren de zonden, die wij gedaan hebben, en al de boosheid, die ons nog overig is, naar Zijne barmhartigheid, om Christus lijden en dood, niet toerekent, Zijnen toorn van ons afwende en ons in genade wederom aannemen; gelijk Hij zal doen, als wij ook maar de gedachtenis der verongelijkingen, ons aangedaan, uit ons hart verdrijven, en ook onze vijanden lief hebben.

106 Vr. Welke is de zesde bede?

Antw. Dat Hij „ons niet in verzoeking leid, maar verlost van den bozen” dat is dat Hij ons tegen alle de aanvallen van onze hoofdvijanden, de duivel, de wereld van de zonden en ons vlees, door de kracht van Zijn Geest versterkt en beveiligd, opdat wij niet in de zonden vallen, noch in deze geestelijke strijd onderliggen, maar eindelijk de gehele overwinning verkregen hebbende, de eeuwige gelukzaligheid genieten door onze Heere Jezus Christus

107 Vr. Waarom doet gij er deze woorden bij „want uw is het Koninkrijk, en de kracht, en de Heerlijkheid in de Eeuwigheid”?

Antw. Omdat ik alles, waarom ik bid, alleen van Zijn goedheid en macht verwacht en begeer dat het tot Zijn verheerlijking gebracht wordt.

108 Vr. Waarom voegt gij er, aan het einde van het gebed, het woordje AMEN bij?

Antw. Omdat ik zo zeker weet, dat mijn gebed van verhoort word als ik dit waarachtig begeer.